

KAMPÜSÜN İNSANLARI – ALİ ÇAĞAN KAYA

Röportaj – Bilge Ledum

“Kampüsün İnsanları” röportaj serimize hepimiz öncelikle hoş geldiniz! Bu seride kampüsün insanlarını ve yaptıklarını yakından tanımayı amaçlayacağız. Serinin ilk röportajında İngiliz Dilbilimi Bölümü’nden kampüsümüzün bilim insanı Ali Çağan Kaya ile beraberiz:

— Bonjour tout le monde, Hallo zusammen, hi everyone, saluton al çiuj, hepimiz hoş geldiniz!

Bu röportajı neden Çağan ile yapıyoruz?

Çağan, alanında aktif çalışmalar gerçekleştiren, başarılı ve güzel bir hikâyeye sahip bir bilim insanı. Onu yakından tanımak ve hikâyesini duymak isteyen herkese keyifli okumalar dileriz!

“...kendimizi kutulara kapatmamamız lazım.”

• Dışarıdan gördüğümüz ve görmediğimiz haliyle, Çağan kimdir?

Bu soruyu ben de çok düşündüm, özellikle bağlama göre kimliklerimizi nasıl şekillendirdiğimizi düşünmek çok ilginç. Örneğin, bana bunu bir Esperantist olarak sorsaydınız, kendimi bir aktivist olarak tanımlayabilirdim. Müzisyen kimliğimle sorarsanız, caz müziği çok seven biri olduğumu söyleyebilirdim. Ama burada işi kolaylaştırmak adına önce -ne kadar henüz yolun başında da olsam- akademideki araştırmacı kimliğimle kendimi tanıttacağım, sonra da daha kişisel bir bakış açısıyla anlatmak istiyorum.

Bir araştırmacı olarak, biliş ve dili çok merak eden biriyim. Bu merakla, hem alanyazına hem de arkadaşlarıma katkı sağlamak için araştırmalar yapıyorum. Kişisel olarak ise çelişkili gibi görünen ilgi alanlarım var diyebilirim: kaykay kaymak, yazılımla ilgilenmek, gitar çalmak ve rubik küp çözmek gibi. Benim için özgürlük bu demek. Bu bakımdan kendimizi kutulara kapatmamız lazım. Örneğin, elektro gitar çalışıyorum diye klasik müzik dinleyemem diye bir şey yok ya da kaykay kaymam şiir çeviremeyeceğim anlamına gelmiyor.

“Dil, en çok kullanıp üzerine en az düşündüğümüz, kanıksadığımız mefhumdur.”

• Neden dil, neden dilbilim, neden bilgisayar, neden bilişsel dilbilim? Dilin tam olarak sendeki varlığı ve anlamı, hayatında kapladığı yer nedir?

Dilden bahsederken, öncelikle dilin kaynağı olan biliş ele almak istiyorum. Tüm düşüncelerimizin temelinde biliş yatar; bilişin ana ifade aracı ise dildir. Dil, en çok kullanıp üzerine en az düşündüğümüz mefhumdur. Ona bilimsel bir nesne gibi yaklaşabiliriz, bu elbette önemlidir; ancak dil benim için sadece bir nesne olmanın ötesinde. Öyle çok boyutlu ki, tek bir tanıma indirgemek oldukça zor, bu yüzden alanyazında dil için birçok tanım var.

Görmediğiniz tarafıma gelince: aslında çok mesut ve insanlarla iletişim kurmayı seven biriyim. Keyfim yerinde olmadığında bile birileriyle konuşmak çok iyi gelir bana. Özel hayatım ve görüşlerim konusunda mazbut kalıyorum diyebilirim. Kendimi çoğu konuda fazla ciddiye almaktan çok hoşlanmam, pek tabii bir insanım. Arkadaş çevremde ise keyifli, mutlu olduğumuz ve bolca güldüğümüz anlarımız olur. Her arkadaş grubunun arkadaşıyım. Çok sevmediğim bir özelliğim unutkan olmam, özellikle yaptığım şeyleri kolayca unutabiliyorum—biraz aklım havada olabiliyor. Hayatın her alanında bana en çok keyif veren şey yeni bir şeyler öğrenmek, bu nükleer fizik de olabilir hokkabazlık da. Bunların dışında kedileri özellikle çok seviyorum. Genel olarak ise bu röportajda duyduğunuz ya da okuduğunuz halim, gerçek yapımı yansıtıyor diyebilirim.

Dil, yalnızca bir iletişim aracı değil; göndergesel işlev dışında da birçok alanda kullanılır. Ancak dilbilimci açısından asıl önemli olan, dilin incelenmesidir. Dili farklı açılardan ele alabiliriz: Pozitif bilim olarak ele aldığımızda, ampirik gözlemler ve deneylerle dili inceleriz. Öte yandan, dilin beşeri bilimlerdeki yeri örneğin edebi eleştirilerle ortaya çıkabilir.

Dil, bilişin süzgecidir. Wittgenstein'a göre, kendimizi ne ölçüde ifade edebileceğimiz, dilin sınırlarına bağlıdır. Örneğin biz on birim düşünüyorsak ve dört birim konuşabiliyorsak, yani dört birim kendimizi ifade edebiliyorsak bu dışarıya yalnızca dördünün çıkması, geri kalan altı birimin de beyinde hapsolarak yaşaması demek. Bu anlamda dil, hayatımızdaki en önemli olgulardan biri diyebilirim.

Okumayı çok küçük yaşta, kendi kendime öğrendim. İlk okuduğum sözcük "eee..ecza.eczane!" idi. Belki o günden beri dile olan ilgim hep devam etti. Yabancı bir dilde konuşan birini duymak, onun kendini farklı bir şekilde ifade edebilmesi, beni büyülüyordu. İlkokuldayken ailemde İngilizce bilen tek kişi dayımdı ve ondan sürekli İngilizce bir şeyler öğrenmek istiyordum. Google Translate daha yeni çıkmıştı; ben de her sözcüğü çevirip farklı dillerde nasıl söylendiğine bakardım.

Ortaokulun sonları ve lisenin başlarında dilbilime, özellikle de yazılım bilimine olan ilgimle birlikte, daha bilimsel bir ilgi duymaya başladım. O dönemde felsefe, sosyoloji ve dilbilim ilgimi çekiyordu ama dilbilim çok ağır basıyordu. Ortaokulun sonları ve lisenin başlarında dilbilime, özellikle de yazılım bilimine olan ilgimle birlikte, daha bilimsel bir ilgi duymaya başladım. O dönemde felsefe, sosyoloji ve dilbilim ilgimi çekiyordu ama dilbilim çok ağır basıyordu. . E-posta yoluyla iletişim kurduğum çok yabancı arkadaşım vardı, bazılarıyla hâlâ iletişimdeyiz. .

Bu vesileyle bir lingua franca olarak İngilizce bilmenin yanında birinin anadilinde konuştuğunuzda ne kadar farklı bir paylaşımınız olabildiğini keşfettim. İlk olarak Polakça öğrenmeye başladım, çünkü bu dildeki şarkıları çok seviyordum. Ardından Fransızcaya yöneldim ve lise boyunca öğrenmeye devam ettim. Sonra bir gün, dillerle ilgilendiğimi bilen bir arkadaşım bana ilginç bir SMS gösterdi. Bunun Esperanto olduğunu keşfettik. Birinin böyle bir dil yaratmış olması beni çok meraklandırdı. Dört ay kadar kendi kendime çalıştım. Youtube'dan videolar izledim, Instagram'da Esperanto içerikleri paylaşarak bu dili konuşanlarla tanıştım. Sonra Türkiye Esperanto Derneğinden Alp ile tanıştım. O bana biraz Latince öğretti, ben de ona Esperanto. O dönemlerde Turka Stelo (Tr. Türk Yıldızı) dergisinde birkaç kitap incelemesi yapma fırsatım oldu, Umberto Eco'nun "Esperanto ve Çokdilli Bir Gelecek" söyleşisini inceledim.

Dil öğrenmeye olan sevgim, beni dillerin nasıl oluştuğunu, zihinde nasıl işlendiğini araştırmaya itti. Bu süreçte yapay diller de ilgimi çekmeye başladı. Örneğin, sadece 123 sözcükle oluşturulmuş "toki pona" adlı dili öğrendim. Felsefesi, insanın ne kadar basit bir düşünceyle yaşayabileceği üzerine kuruluydu. Sonrasında, mantıksal yapay diller olan Loglan ve Lojban'a ilgi duydum. Kendim de bir dil yaratmaya çalıştım bir dönem.

Üniversiteye hazırlanırken çoğu öğretmenim beni sayısala yönlendirmek istiyordu, fakat ben dilbilim okumak istiyordum. Emindim bundan. Nihayetinde Hacettepe Üniversitesi İngiliz Dilbilimi Bölümü'nü tercih ettim. Şu anda burada olmaktan büyük mutluluk ve gurur duyuyorum.

• **Biraz da akademik anlamdaki projelerinden ve başarılarından bahsedebilir misin?**

Ana ilgi alanlarım sesbilim, sesbilgisi, bilişsel dilbilim ve hesaplamalı dilbilim diyebilirim. Hacettepe Üniversitesinde yürüttüğüm “Ölçünlü Türkçenin Ünlü Formant Frekansları” projemle alandaki veri eksikliğini kapatmayı hedefliyorum; burada değerli Emre Hocamın desteği büyük, her konuda merakımın ve şevkimin en büyük destekçisi oldu. Hem bir araştırmacı olarak hem hocam olarak hem de insanî yönden bana çok şey öğretti. Ayrıca, Ankara Üniversitesi'nde benzer şekilde değerli Pınar Hocamın “Türkçede Bileşik Sözcüklerin Sözlü Dilde Üretim Süreçlerine İlişkin Akustik Sesbilgisel Görünümler” projesinde araştırma bursiyeri olarak çalışıyorum, farklı laboratuvarlarda veri toplama ve analiz alanında katkı sağlıyorum. Bu projelerde öğrendiklerim, özellikle alana olan ilgimi pekiştiriyor. İleride özellikle göz bebeği ölçümü ve EEG gibi alanlarda çalışmayı planlıyorum, bu konuda bazı fikirlerim ve çalışmalarım var fakat ne yazık ki tek yazar olmadığımından paylaşmam etik olmayacaktır. Burada geliştirdiğim "VowSpace" adlı uygulamadan bahsetmek yerinde olacaktır. Emre Hocamın bir dersinden ilham alarak bu uygulamayı yazmaya karar verdim. VowSpace, basitçe bir ya da birden fazla konuşurun ünlü seslerini baz alarak anlamlı çıkarımlar yapmamızı sağlayan bir uygulama.

Bunun için çeşitli matematik ve istatistik işlemlerinden faydalanıyor. Bu uygulama sayesinde, örneğin adli dilbilim alanında ses analizlerini daha hızlı ve güvenilir bir şekilde yapabiliyoruz ya da toplusesbilgisi gibi alanlarda büyük verilerle daha kolay çalışabiliyoruz. Uygulamayı 17. Dilbilim Öğrenci Konferansı, 37. Ulusal Dilbilim Kurultayı ve Boğaziçi Üniversitesinde sunma fırsatı buldum. Gerçekten yoğun ilgi gördü ve değerli geri bildirimler aldım. Bu konuda özellikle alanla yeni yeni ilgilenmeye başlamış arkadaşlarım bana çok soru sordu, hepsini büyük zevkle uzun uzun cevapladım. Bunun sonucunda Dilbilim Öğrenci Platformu gibi muazzam oluşumlar dilbilim ve yazılım arakesiti hakkında konuşmam için davet ettiler. Birikimi yaymak ve insanlara yardımcı olmak beni çok sevindiriyor.

VowSpace ve diğer uygulamalarımı açık kaynak kodlu olarak paylaşıyorum. Bilimde yardımlaşmanın ve açık bilimin önemine inanıyorum; bu, daha hızlı ve kalıcı gelişim sağlıyor. Bilimde kişisel çıkar yerine dayanışmanın, bilgiyi paylaşmanın bizi ilerlettiğine inanıyorum. Bu benim için inanılmaz önemli bir değer. Açık bilim. Bu yüzden çalışmalarımı başlıca web sitemde yayınlayarak herkese açık hale getiriyorum.

Edebiyatla ilgili olarak, Cemal Süreyya'nın tüm şiirlerini İngilizceye çevirdiğimiz Paul ve Dolunay ile bir yıldır sürdürdüğümüz bir projemiz var. Paul, Amsterdam Üniversitesinden emekli, çok değerli bir dostum. Türkçe bilmiyor fakat şiir bilgisi inanılmaz. Dolunay ve ben iki haftada bir altı-yedi şiiri çeviriyoruz ve ardından Paul, şiirleri İngilizce uyak yapılarına uygun hale getiriyor. Paul'un uyarlamalarını değerlendirip, Türkçedeki anlamını ne kadar koruduğunu kontrol ediyoruz ve nihayetinde arşivimize ekliyoruz.

· **Bu kadar çok devam eden projen ve derslerin varken bir günün nasıl geçiyor, zaman yönetimini nasıl sağlıyorsun?**

Şu günlerde bir günüm çok yoğun geçiyor. Genelde haftanın iki ya da üç günü bir laboratuvarda olmam gerekiyor. Hem veri incelemesi bakımından hem kendi yaptığım çalışmalar bakımından bunlara vakit ayırmam gerekiyor. Ne yazık ki arada kaçırdığım dersler oluyor. Bunları notlarla tamamlamak durumunda kalıyorum. Şu günlerde keyfetmek için çok vaktim kalmıyor. Ama benim zamanımı yönetebilmem, önemli tarihleri kaçırmamam bence planlı olmaktan kaynaklı bir tık da. Unutkan olmanın getirisi: Her hafta pazar günü oturup önümüzdeki haftanın günü gününe, saati saatine her şeyini yazmazsam düzeni tutturmakta bazen güçlük çekebiliyorum. Eğer planlı gitmezsem ve bir arkadaşımın buluşmayı bile ihmal edersem, sözleştiğim bir şeyi, bu benim öz saygımdan azaltan bir şey gibi geliyor.

“...dilbilimci olarak amacımız insanlara doğru dili öğretmek değil, dili onların konuştuğu haliyle incelemek ve anlamaktır.”

· **Peki dilbilimle bu kadar yoğun çalışmak nasıl bir şey? Özellikle dil her an duyduğun ve maruz kaldığın bir şeyken; çıldırarak gibi hissettiğin oluyor mu? Nereden baksan gün sonunda asla bitmeyen ve molasız bir iş. Bu senin için keyifli mi kaotik mi?**

Dilbilimle bu kadar iç içe olmak bazı mesleki deformasyonları da beraberinde getiriyor diyebilirim.

· Özellikle söylem üzerinde çalışanlar beni anlayacaktır; birinin söylediklerinde sürekli anlam arama eğilimi bazen oluyor. Yani, bu kişi bunu neden söyledi? Doğru ifade edememiş olabilir, ama yine de altında bir anlam bulmaya çalışıyorum ara sıra. Son dönemlerde, sesbilim çalışmalarına paralel olarak, birinin konuşma tarzında herhangi bir değişiklik ya da bölgesel ağız varsa hemen dikkatimi çekiyor. Mesela, bazı insanların çok farklı sesletimleri oluyor ve ister istemez bunu kaydedip inceleme isteği doğuyor. Tabii ki dilbilimci olarak amacımız insanlara doğru dili öğretmek değil, dili onların konuştuğu haliyle incelemek ve anlamaktır. Bu anlamda, dilbilimci olmanın getirdiği deformasyon bazen komik ya da zorlayıcı hale gelebiliyor.

· **Yeteneğe mi yoksa sıkı çalışmaya mı daha çok inanıyorsun?**

Ben sıkı çalışmaya inanıyorum. Ancak burada, genellikle “zekâ mı, yetenek mi?” şeklinde bir soru yöneltiliyor. Zekâ, tanımını çok tartışmalı bir kavram ve yıllar içinde anlamı biraz muğlaklaşmış durumda. Bu noktada, rahmetli Stephen Hawking’in tanımını çok seviyorum: “Zekâ, uyum sağlama ve değişebilme becerisidir.” Bence de zekânın en temel tanımını, şartlara katı kalmadan uyum sağlama ve değişebilme becerisidir. Sıkı çalışma olmadan zekânın ya da yeteneğin bir yere varamayacağına inanıyorum. Ama sıkı çalışarak, zamanla mutlaka bir noktaya ulaşmak mümkün. En önemli şey, yaptığınız işe şevkle, tutkuyla bağlanmak. Eğer bir işi tutkuyla yapmıyorsanız, hayatınızda gerçekten büyük bir zorlukla karşılaşıyorsunuz. Dilbilim ve bilgisayar bilimi gibi çalıştığım alanlara büyük bir aşkla bağlıyım, bu yüzden çalışmak benim için bazen bir iş gibi değil, bir hobi gibi hissettiriyor. Elbette yorucu anlar da oluyor, ama tutkuyla çalışmak her şeyi daha kolay hale getiriyor.

En çok Rubik Küp çözmekle ilgilendiğim zaman anladım bunu. Ulusal yarışmalarda bulunma fırsatım oldu, severek ilgilendiğim bir alandı. Herkesten “ne kadar zeki bir insan, 10 saniyede çözüyor!” gibi bildirimler alıyordum ama ne kadar çalıştığımı, yüzlerce çözüm yaptığımı ve saatlerce algoritmalar öğrendiğimi kendim biliyordum. Zeki dediğimiz çoğu insan; aslında buz dağının altında çok sıkı çalışan, azimli insanlar. Bunun tanrı vergisi bir şeye atfedilmesi yerine sıkı çalışmanın takdir edilmesi daha önemli bana kalırsa.

“Scivolemulo.”

• **Esperanto dilinde bir şeyler ekleyebilir misin?**

Aslında Esperanto dilinde eklemek istediğim çok güzel bir sözcük var: Scivolemulo. Bu sözcük, başka dillerde de bulunuyor ama Esperanto özelinde beni hep etkilemiştir. Scii bilmek demek. Voli, Latince volō sözcüğünden gelir ve istemek anlamına gelir. Ulo ise insan demek. Yani, Sci, vole, mulo aslında "Bilmeyi isteyen insan" anlamına gelir. Esperanto'da sık kullanılan bir terimdir ve meraklı anlamına gelir. Türkçeye çevirdiğimizde, meraklı olarak karşılık bulur ama bence merak, sadece bir sözcükle tanımlanamayacak kadar güçlü bir duygu. Benim için inanılmaz derecede baskın bir duygu. Bir şeyi merak ettiğimde o heyecanı, o mutluluğu yaşamak gerçekten tarif edilemez. Bu yüzden Esperanto dilinde bir şey ekleyecek olsam, kesinlikle bu sözcüğü seçerdim.

“Dilbilim dışında, sözcüklerde ve sembollerde anlam aramak benim için önemli bir değer.”

• **Konuşurken ve kendini ifade ederken kullandığın kelimeleri gerçekten özenle seçtiğini fark ettim. “Bilgisayar ‘bilimi’” demen gibi... Bu, bir dilbilimci olmandan kaynaklı bir mesleki deformasyon gibi bir şey mi? Yoksa senin için özel bir vizyona, felsefeye, bir nedene sahip mi?**

Evet, dile bilinçli bir yaklaşımla baktığımı söyleyebilirim. Dilbilim dışında, sözcüklerde ve sembollerde anlam aramak benim için önemli bir değer. Bu yüzden sözcükleri dikkatle seçiyorum. Özellikle dilbilimci olarak, ifade ettiğim her sözcüğün taşıdığı anlamın derinliğine dikkat etmek istiyorum. Tabii bu her an mümkün olmuyor.

Bilgisayar “bilimi” konusuna gelince, bilgisayarı yalnızca bir araç olarak değil, üzerinde çalışılması gereken karmaşık bir sistem olarak görüyorum. Bilgisayarın bilimsel olarak ele alınması, bana daha geniş bir perspektif kazandırıyor. Örneğin taşlarla bir bina yapmak mimarîdir diyebiliriz lakin konu bu taşları incelemeye geldiğinde bu taş bilimi, yani jeolojidir. Bu kullanımım, dilbilimde kullandığımız "ses bilimi" veya "anlam bilimi" gibi alan terimleriyle de paralel.

Meslekî deformasyon da var tabii. Dilbilim çevrelerinde, konferanslarda veya akademik çalışmalarda daha çok öz Türkçe kökenli sözcükleri tercih etmeye özen gösteriyoruz. Bu, dilin değişmesini engelleme isteği değil, iletişimde daha net bir anlam sağlamaya yönelik bir tercih bana kalırsa. Örneğin, “kelime” yerine “sözcük,” “hece” yerine “seslem” gibi sözcükleri seçiyoruz. Dilin karmaşıklığını ve muğlaklığı azaltarak daha doğrudan bir iletişim kurmayı hedefliyoruz. Ancak bu, dilin değişimini engelleme çabası değil bence, çünkü biz dilbilimciler olarak, dillerin her zaman değişim içinde olduğuna inanıyoruz. Yeni sözcüklerin dile katılmasını doğal buluyorum; “mefhum”, “ekseriyet” gibi bazı sözcükleri ise kişisel olarak daha çok kullanıyorum, bazıları “o nedir?” diyebiliyor ama herkesin kendi mental sözlüğü var tabii ki, ben bana en doğal gelen şekilde konuştuğumu söyleyebilirim. Bu da işin bireysel boyutu.

“Dilin eski haline değil, her zaman yaşayan, gelişen haline saygı duymak gerektiğine inanıyorum.”

• **Peki dile duyduğun saygıyla o dilin birleşme, dönüşme sürecine karşı beslediğin anlayışı bir dilbilimci ve anadili Türkçe olan biri olarak nasıl dengeliyorsun?**

Dil konusunda duyduğum saygı, aslında dilin değişme ve dönüşme sürecini anlama ve desteklemeyi kapsıyor. Dilin eski haline değil, her zaman yaşayan, gelişen haline saygı duymak gerektiğine inanıyorum. Dilin kendisine, iletişim kurabilme becerisine saygı duymalıyız; bu, belirli bir dile ya da onun belirli bir dönemine yönelik bir koruma isteği değil.

TDK bazı sözcük yaratma girişimleri bu açıdan yetersiz kalabiliyor çünkü genelde edebiyat kaynaklı ya da eski söylemlerden ilham alarak yeni sözcükler türetiliyor. Oysa edebiyat, dilin kendisinden doğar; dil edebiyatın ürünü değildir. Geçmişte, bilgisayar terimleri konusunda Hacettepe Üniversitesi'nden bir hocamızın önerdiği sözcükler, bugüne kadar kabul gören ve günlük hayata yerleşen örnekler arasında. Örneğin, “bilgisayar” sözcüğü ilk kez Hacettepe Üniversitesinden Prof. Dr. Aydın Köksal Hocamızın “bilgisayar kiralacaktır” ilanı ile kullanılmış ve bu sözcük hızla benimsenmiş. Benzer bir benimsenme diğer yeni terimlerde neden olmuyor? Bunun yanıtını bulmak; dil politikasına, ideolojisine yönelik de bir soru. Dil, her zaman halkın ve yaşamın bir parçasıdır, ona saygı duymak demek, onun değişen doğasını anlamak ve bu değişime katkıda bulunacak, kayıt altına alacak yapıcı adımlar atmak demektir.

• **Özellikle sevdiğin spesifik bir müzik tarzı, türü ya da bir müzisyen var mı?**

Müzik zevkim anlık olarak çok değişiyor. En sevdiğim sanatçılar arasında şu günlerde Ziad Rahbani, Fazıl Say ve Will Wood öne çıkıyor. Rahbani'nin doğu ve batı enstrümanlarını bir arada kullanma tarzına hayranım; batı enstrümanlarıyla doğu müziğini ya da tam tersini birleştiriyor. Tür olarak ise cazı çok özel buluyorum, çünkü tamamen doğaçlama ve anlık bir müzik; bu yönüyle de bana çok çekici geliyor. Ayrıca rap de dinlemekten keyif alıyorum, özellikle şu aralar bas ağırlıklı ve enerjik müzikler ilgimi çekiyor. Ancak moduma göre klasik müziğe de dönüyorum. Hayat boyu sadece bir tür dinlemem gerekse büyük ihtimalle klasik müziği seçerdim; çünkü klasik müzik, yoğunluğu ve yarattığı duygusal derinliklerle beni her zaman etkiliyor.

• **Yani bir dilbilimci olarak gidip sözsüz bir müzik türünü seçmen... Sözsüz bir müzik... Manidar değil mi biraz?**

Evet ama bir yandan anlaşılabilir ve daha da güzel sanki. Çünkü şöyle düşün: sözlü bir müzik seçsem bir dilde anlaşılır olacak, sözsüz bir şey seçtiğimde her dilde anlaşılır olacak.

“Akademik içerikler dışında en sevdiğim yazar İhsan Oktay Anar.”

• **Neler okumaktan hoşlanıyorsun? Bir kitapta seni cezbeden şey ne oluyor, dil kullanımını mı hayal gücü mü?**

Akademik içerikler dışında en sevdiğim yazar İhsan Oktay Anar. Kitaplarını ikinci-üçüncü kez okuyorum ve her defasında beni etkileyen hem hayal gücü hem de dil kullanımını oluyor. İnanılmaz bir yaratıcılık var eserlerinde ve bu, okurken bir yolculuk sunuyor. Anar'ın dili kullanma becerisi ise apayrı; hem hayal gücü hem de üslubuyla beni cezbediyor. Özellikle Puslu Kıtalar Atlası'na karşı bir hayranlığım var, en bilinen kitabı bu, ancak benim için çok özel. Bir yazarın eserinde beni en çok yaratıcılık ve üslup cezbediyor. İlk olarak yaratıcı yazım beni etkiliyor; birinin hayal gücüyle neler yaratabildiğini görmek çok keyifli. Üslup ise bu yaratıcı yapıya estetik bir dokunuş katıyor. Bu yüzden İhsan Oktay Anar'ın dil kullanımını zenginliğini, yaratıcılığıyla birleştiğinde gerçekten eşsiz buluyorum.

Tabii ki, bu illa hep ciddi şeyler okuduğum anlamına gelmiyor. Kitap da eğlenmek için bir medya sonuça. Erlend Loe'yu çok seviyorum bu bakımdan. Günlük olayların aslında ne kadar absürt olduğunu çok güzel gösteriyor “Doppler”de örneğin.

Mizahı, yazıları ve karikatürleriyle Umut Sarıkaya'ya bayılırım. Günlük hayattan verdiği örnekler, anlattıkları hep kendimizle ilişkilendirebileceğimiz şeyler. “Benim de Söyleyeceklerim Var” serisi gibi. “Naber” dergisini de takip ederim aynı şekilde. Mizah dergileri çok genç yaştan beri ailemden gördüğüm bir şey. Eve hep alınırdı.

• **Yakın ve uzak geleceğe yönelik hayallerin ve hedeflerini sormak istiyorum. Ve genel vizyonundan ve misyonundan da bahsedebilir misin?**

Yakın gelecekteki en temel hedefim, hayırlısıyla lisans eğitimimi tamamlayıp akademik anlamda verimli işler çıkararak mezun olmak. Şu anda yürüttüğüm projeleri tamamlamak, yayınlamak alanımıza katkı sunmak istiyorum. Bu süreçte, yüksek lisans başvurusunda bulunmayı ve araştırmalarımı daha da derinleştirerek akademik yolda ilerlemeyi planlıyorum. Yüksek lisans döneminde, özellikle nörogörüntüleme ve elektroensefalografi (EEG) gibi alanlarla dilbilim çalışmalarımı birleştirerek araştırmalarım yeni bir boyut kazandırmayı hedefliyorum. En büyük amacım bilgi birikimimi arttırmak diyebilirim. Daha uzun vadede ise, dilbilimi (örneğin biyoloji gibi) pozitif bilimlerin bir parçası olarak tanıtmak ve bu alana ilgiyi artırma hayalim var. Özellikle ülkemizde, dilbilimin bir bilim olarak yerleşmesi için çalışmalar yapmak ve gelecek nesillere bu alanda sağlam bir temel bırakmak istiyorum. Vizyonum, dil gibi günlük hayatımızın her alanında yer alan bir olguyu bilimsel bir bakış açısıyla incelemek ve onu derinlemesine anlamaya çalışmak. Misyonum ise bilimsel bilgiye, geçmişten günümüze kümülatif olarak inşa edilen geleneğe bir katkı sunmak; bu yolda kendimden bir iz bırakabilmek diyebilirim.

“Açık bilim benim için gerçekten çok büyük bir anlam taşıyor; akademinin olmazsa olmazı olarak görüyorum.”

• **“Açık Bilim” vurgunu biraz daha detaylandırabilir misin?**

Açık bilim benim için gerçekten çok büyük bir anlam taşıyor; akademinin olmazsa olmazı olarak görüyorum. Ne yazık ki akademi etik dışı ya da bencil yaklaşımlar olabiliyor, ülkemizde de dünyada da buna rastlanabiliyor. Bu tür yaklaşımları önlemek ve bilimin doğası gereği kümülatif, yani birikimli ilerleyen bir yapı olduğunu vurgulamak adına açık bilim hayati bir rol oynuyor. Bilim, bir kişinin birikimlerinden değil, bir araya gelen ortak birikimlerden beslenir; bir bilim insanı olarak, başkalarının ürettiği bilginin üstüne katkı yaparak ilerlememiz gerekiyor. Açık bilim anlayışıyla, bilimin yalnızca belli bir kesime ait olmasını engelleyip, tüm topluma açık hale getirmeye çalışıyoruz. Yani bilimsel bilgiye yalnızca belirli imkanları olan ya da ekonomik olarak erişim sağlayabilenler değil, herkes ulaşabilmeli. Bu durumun bir örneğini özgür yazılımda görüyoruz. Özgür yazılım, geliştirilmiş yazılımın kaynak kodunu ve kullanım haklarını tüm kullanıcılara açmak anlamına geliyor. Ben de çalışmalarım da genellikle GNU lisansını tercih ediyorum. Bu lisans, kullanıcıların yazılımı özgürce kullanabilmesine, değiştirebilmesine ve yeniden dağıtabilmesine olanak sağlıyor; tek şart ise, orijinal geliştiricinin isminin korunması.

Böylece hem hakkaniyet korunmuş oluyor hem de topluluğun katkı sağlayabileceği açık bir ortam oluşuyor. Bu açık ve şeffaf ortamı akademi de yaygınlaştırmayı çok isterim. Ne yazık ki günümüzde birçok akademik dergiye erişim ücretli; bunun anlaşılabilir gerekçeleri olsa da bu ücretler yeni araştırmacılar için büyük bir engel olabiliyor. Daha fazla insanın bilimsel bilgiye erişebilmesi, özellikle genç ve yeni araştırmacılar için olanakların açılması akademiye bir ütopya gibi görünse de açık bilim bu ideale ulaşmak için bir yol olabilir.

“Küçük yaşlardan itibaren bilime olan ilgim hep vardı.”

• **Bu alana yönelmeyi ilk kez hayal ettiğin yaşına dönüp oradan bu sohbete ve tüm başarılarına, deneyimlediklerine bakmanı istiyorum. Ne hissediyorsun?**

Bu soruyu yanıtlamak gerçekten çok derin bir his uyandırıyor. Küçük yaşlardan itibaren bilime olan ilgim hep vardı. Şu anda yaptığım işlerin karşılığını aldığımı görmek çok tatmin edici. Hiçbir emeğim karşılıksız kalmadı, her deneyimden çok şey öğrendim, hatta yapmadığım işler de bana çok değerli dersler sundu. Gerçekten şunu söylerdim: Bu kadar kolay sinirlenmemelisin, üzülmemelisin. Çünkü bazen işler olmuyor, bazen de oluyor, biraz akışa bırakmak gerekiyor. Ama aklından çıkarma: Çok sıkı çalış, sana verilen görevleri en iyi şekilde yap, hatta fazlasını yap. **ASLA KIBİRLİ BİR İNSAN OLMA. YAPTIĞIN İŞLERİ KENDİN İÇİN YAP, İNSANLARI ETKİLEME DERNİN OLMASIN, ÇEVRENLE NASIL YAPTIĞINI PAYLAŞ.** Farklı olmaktan çekinme. Zamanında farklı olmaktan çekinmiyordum ama aslında hiç çekinmemem gerekiyordu. 20 yaşında bunları öğrenmek yerinde oldu, ama yine de bu farkındalıkla ilerliyorum.

· Peki o da sana bir şeyler söylüyor mu?

Küçük halime bakınca, büyük ihtimalle inanmazdı. Çocukken bana sorsalar, insan beynini araştırmak isterdim, bilimle ilgilenmek isterdim derdim. O zaman belki tıp gibi şeyler de düşünmüş olabilirim, ama kesinlikle bir şey net olarak kafamda şekillenmemişti. Şimdi geldiğim noktaya baktığımda ise bulunduğum yerden başka bir yerde olmayı kesinlikle istemezdim. Bu benim için büyük bir kıvanç ve mutluluk kaynağı. Küçük halime vereceğim tavsiye şu olurdu: "Kendin ol, merak et, sıkı çalış ve asla pes etme." Bu tavsiyeyi şu anda bana benzer soruları soran arkadaşlarıma da vermek isterim.

· Pek çok farklı dili öğrendiğini görüyorum. Hepsi de yani hepsi olmasa da bayağı birbirinden farklı diller de var bir diller arasında. Bir dilde seni çeken şey ne oluyor? Farklı dilleri nasıl öğreniyorsun? Öğrenmek istediğin başka hangi diller var?

Burada değinmek istediğim bir konu var müsaadenizle: "çok dillilik" ya da "poliglottluk" gibi terimler. Bu terimlerin dil öğrenmeyi tam anlamıyla yansıttığını düşünmüyorum. Bir dilde derin bilgiye sahip olmak ile yüzeysel bilgi arasında büyük bir fark var. Dil öğrenirken en çok ilgimi çeken şey o dilin kültürü oluyor. Örneğin, Çince'yi öğrenmeye başladığımda, Batı kültüründen çok farklı bir toplumu daha iyi anlama fırsatı buldum. Çince'yi öğrenerek, sadece dil değil, Çin toplumu ve kültürü hakkında da çok şey öğrendim. Çince'deki dilsel yapıların, toplumsal olaylarla nasıl bağlantılı olduğunu görmek ilginçti.

Dil çalışmaya yeni başlayacak arkadaşlara şunu söylemek isterim: İşsiz kalmazsınız. Bu alana yönelmeyi düşünenlerin en büyük endişesi bu oluyor. Eğer bu alanı sevgiyle, büyük bir aşkla yapacak ve gerçekten zaman ayırarak bu işe koyulacaksanız, asla işsiz kalmazsınız. Ben de bugüne kadar yaptığım her şeyi çok büyük bir keyifle yaptım; tabii ki yoruldum ve çaba harcadım ama her anımdan zevk aldım. Bu tutkuyu ve hevesi hiçbir şekilde kaybetmeyin. Eğer sevginiz ve hevesiniz varsa, başarı zaten peşinden gelir. Sizi çok seviyorum!

Daha fazlası için: alicagankaya.com

Dilin ötesinde, o kültürün içinden insanlarla iletişim kurmak, dilin gerçekten ne şekilde işlediğini anlamama yardımcı oldu. Farklı dilleri öğrenirken benim için en önemli şey, o dilde içerik tüketmek ve konuşma pratiği yapmak oluyor. Dilin kurallarını ve dilbilimsel yapısını öğrenmek önemli olsa da, dil öğrenmenin en etkili yolu, anadili konuşurlarıyla iletişimde bulunmak ve yapılan hatalardan ders çıkarmak. Konuşarak öğrenmek, dilin aslında ne şekilde kullanıldığını anlamama çok katkı sağladı. Dünyada bana en çok keyif veren şey, başka biriyle iletişim kurmak, bilgi ve duygu paylaşmaktır. Öğrenmek istediğim diller arasında şu an için kesin bir tercihim yok. Ancak, İnuıt dillerine ilgim var. Bu dillerde, sözdizim açısından çok farklı yapılar bulunuyor. Örneğin, bizim uzun cümlelerle ifade edebileceğimiz bir düşünceyi, tek bir kelimeyle ifade edebiliyorlar. Bu da dilin nasıl farklı şekilde işlendiğiyle ilgili çok ilginç sorular ortaya koyuyor. Ayrıca, oligosentez teorisi gibi daha teorik diller de ilgimi çekiyor. Önceden yapay dil yapma konusunda da bazı tecrübelerim oldu, böyle bir alanda daha fazla çalışmak isterim.

“Dilbilim, pozitif bilim olarak ülkemizde daha fazla yer bulmalı.”

· Alandan olan ve olmayan tüm dil sevdahlarına son olarak ne söylemek istersin? Ve özellikle çalıştığın alanlara yönelmek isteyenlere ne tavsiye edersin?

Öncelikle, dilbilim alanına ihtiyacımız var. Dil, yeterince çalışılmayan bir kavram. Tercümanlık, edebiyat bölümleri, filoloji, karşılaştırmalı edebiyat gibi alanlarda dil üzerine yapılan çalışmalar önemli. Özellikle dilbilim açısından, ülkemizde bu alanda çok daha fazla çalışma yapılması gerektiğini düşünüyorum. Dilbilim, pozitif bilim olarak ülkemizde daha fazla yer bulmalı.